رەهەندی سێهەم (کۆمەڵناسی جیاوازی روانگەی نێوان کۆمەلگا و ئۆپۆزیسیونی کورد)

شاهۆ حوسینی

پێشەکی:

بەرێوەچوونی هەڵبژاردنەکانی سەرۆک کۆماری خولی دوازدەهەم لە ئێران بوو بەهۆی زەق بوونەوەی هەرچی زیاتری کەلێن و قەڵشی نێوان روانگەی کۆمەڵگا لە ناوخۆ و ئۆپۆزیسیونی کورد لە دەرەوەی کوردستان، کەلێن و قەڵشێک کە ئەگەر خوێندنەوە و خەسارناسی نەکرێت لە درێژەدا دەتوانێ ئەو قەڵش و دابرانە قوڵتر و قەیراناوی‌تر بکاتەوە، دیارە ئەو دەرکەوتەیە دەکرێ لەزۆر لایەن و بوعدەوە ئاوری لێ بدرێتەوە و تیشکی بخرێتە سەر، بەڵام ئەو نووسراوەیە هەوڵ دەدا بە کەڵک وەرگرتن لە چەمکی " دابرانی بەرەکان"ە وەک یەکێک لەگرینگترین و ئەکتیوترین کەلێنەکانی کۆمەڵایەتی لەکۆمەڵگادا، بەجەخت کردن لەسەر رەهەندی بەرەی میژوویی مانهایم ، تیشک بخاتە سەر ئەو جیاوازییە. مانهایم لە رەهەندی بەرەی مێژوییدا لەسەر ئەو باوەرەیە کەلێنی نێوان بەرەکان و دابرانی بەرەکان ئاکامی حەتمی ئەزموونی جیاوازی بەرەکانە لە رەوتی مێژوییدا, ئەگەرچی توێژینەوەی کۆمەڵناسانە بەکەڵک وەرگرتن لەو چمکە زۆر کۆن نیە، بەڵام توانیوەتی ببێتە بنەمای توێژینەوەگەلێکی زانستی کە دەرئەنجام و ئاکامی باشیان لێ کەوتۆتەوە.

دابرانی بەرەکان:

دابرانی بەرەکان وەک چەمکێک نیشان دەر و ئاماژەیەکە بە جیاوازی سیاسی، کۆمەڵایەتی، کلتووری و جیاوازیکی مانادار لە هزر و باوەرەگەلی تاک کە رێگا پێشاندەر و نەقشە رێگای کردوەی تاکەکانە، خاوەن رایان لەسەر ئەو باوەرەن کە ئالووگۆری بەربڵاو و خێرا لەناو کۆمەڵگاکان و پێوەندی بەربەرین و بەردەوامی نێوان کۆمەڵگاکان بەتایبەتی لەپاش شۆرشی سەنعەتی و لەدرێژەدا شۆرشی تەکنەلۆژیکی، دابرانی نێوان بەرەکان وەک قەڵش و کەلێنێکی کۆمەڵایەتی زەقتر و گرینگتر کردوە، ئەگەر لە کۆمەڵگا نەریتەکان‌دا ئەوا نەریتە

کۆمەڵایەتییەکانی سەرچاوە گرتوو لە پەیوەندی هەرارشیکی بنەماڵەیی، گەورەسالاری و عەقڵانییەتی زەروورەتی ملکەچ بوون بە نەریت و نۆرمەکان ئەرک و رۆڵی کۆمەڵگەر کردنی چین و بەرە جیاوازەکانی ناو کۆمەڵگای لە ئەستۆ بوو، ئەوا ئاڵوگۆڕی لە سیستەمی پەروەردە و بارهێنان، پەرەی زانستگا و زانستی مۆدێرن، هاتنە ئارای کەرەسە و ئامێر گەلی تەکنۆلۆژیکی مۆدێرن، دەور و نەقشی گەورەکان و بنەماڵەی لە کۆمەڵگەر کردنی بەرەکان کەمرنگتر کردوە، بە جۆرە کە پێکهاتەی پیوەندی مانایی و رەوایەتی تاکەکانی لەگەڵ بنەماڵە و کۆمەڵگا گوری و لەجیات عەقڵانییەتی ملکەچ کردن بە نەرم و بەها کۆمەڵایەتیەکان، عەقڵییەتی شک لە بەها و نۆرمە کۆمەڵایەتیەکان و روانگە گەلی جوارجۆر و جیاوازی لەمەڕ ئانتۆلۆژی و ئیپیستەمۆلۆژی بەها و نۆرمە کۆمەڵایەتیەکان هەنایە ئاراوە. ئەو رەوتەش بێگومان دەگەڕێتەوە بۆ پەرەی زانیاری و زانست بەتایبەتی لەپاش پەرەی تۆڕی ئینتەرنێت، رایەڵەگشتیەکان، سۆشیال میدیا و کەرەسەکانی تری راگەیاند کە وەک شۆرشی زانیاری پیناسە کراوە. ئەو ئاڵوگۆڕیانە بوونە هۆی جیاوازی لە فام، خوێندنەوە، بۆچوون و کردوەی نەوان بەرەکان لە بەرامبەر دەرکەوتەکانی سیاسی، کۆمەڵایەتی، کلتووری و ئابووری‌دا.

مانهایم لە رەهەندی بەرەی مێژوویی‌دا تیشک دەخاتە سەر ئەو دەرکەوتە گرینگە مێژوویانەی کە لە بازنەی جوغرافیایەک‌دا و لە دەورەیەکی مێژوویی دا هەل و دەرفەت دەرەخسێنن هەتا تاکەکان بەیەکەوە و لە تەعامول لەگەڵ یەکتر و لەگەڵ دەسەڵات، ئەزموون و تەجرەبەیەکی هزری و مەعریفی جیاوازیان دەست بکەوێت، بە وێنە لە پێکهاتەی نەزمی جیهانی‌دا دەتوانرێت ئاماژە بە رووخانی سیستەمی دوو جەمسەری و عەقڵییەتی چەپی ئەرتەدۆکسی، پەرەی خەباتی مەدەنی و سەرکەوتنی رەوتی رێفۆرمخوازانەی دێموکراتیزسیون لە وڵاتانی جەراوجەر بکرین و لەناوخۆش ئێمە دەتوانین باس لە دەور و نەقشی خاتەمی بکەین کە لە ساڵی ٧٦ را هەتا ٨٤ وەک سەرۆک کۆمار، بە لابردنی سیستەمی گوزینیش لە زانکۆکان مەجال و دەرفەتی رەخساند کە بەشیوەیەکی بەرین خوێندکاری کورد لە بەشەکانی زانستی سیاسی، فەلسەفە، یاسا، کۆمەڵناسی و لە ئاستەکانی ماستەر و دکتۆرا وەربگیرێن، لە هەمان کات‌دا بەستێن و زەمینەی رەخساند کە بڵاقەکە گشتەکانی وەک رۆژنامە، گۆڤار، حەوتەنامە، دووحەوتەنامە و بڵاقەکە خوێندکارەکان بەشیوەیەکی بەرین دەربچن، هەروەها مەجالی چاپ و بڵاو بوونەوەی رێژەیەکی زۆری کتێب رەخساند کە پێشتر هێڵی سوور و بقە بوون، ئەو رەوتە لەناو کۆمەڵگای ئێران بەگشتی و لەناو

کۆمەڵگای کوردی بە تایبەتی بوو بە هۆی بەرهەم هاتنی بەرەیەکی جیاواز لەگەڵ ئەو بەرەیەی کە هەڵگری عەقڵییەتی شۆڕش و شەڕ و بەرخۆدان بوون، بە جۆرێک کە بەرەی تازە هەڵگری عەقڵییەتێک و فامێکی جیاواز بوون. ئەو بەرەیە ئەگەرچی دردوونگ و شل بوو لە پەیوەندی و هەواهەنگی لەگەڵ هاوبەرەکانی تری لەناو زەرینە، بەڵام وردە وردە بە تێکەڵاو بوونی نووخبەکان لەگەڵ بەرەی نوخبەی زەرینە بەرە بەرە لێک نزیک بوونەوە، دیارە ئەو لێک نزیک بوونەوەیە بەمانای هاوئامانجی و هاو خواستی لە بیدایەتی خۆیدا نیە، بەڵام بە پێی سیگناڵەکانی پەرەی ئەو عەقڵییەتەیە، ڕێگای دەرباز بوون لە قەیرانی داپڵۆساندن و سرینەوە، سەرکەوتنی دەموکراسی لە کۆمەڵگادایە و ئەو دەموکراسیەش بەرهەمی ڕەوتێکی هەنگاو بەهەنگاو لەلایەن کۆمەڵگای مەدەنی و ئۆرگانەکانێتی.

ئاکام:

مانهایم بەگشتی لە تیئۆری بەرەی مێژوییدا پێداگری لە سەر چەند خاڵە دەکات:

یەکەم: ڕووداونی ئاڵوگۆری کۆمەڵایەتی، سیاسی و مێژوویی لە کۆمەڵگادا، ئاڵوگۆریکی کە بتوانە هەژمەنی عەقلییەت و گوتاری کەمینەیەکی زاڵ لەرزۆک بکات و گوتارە پەراوێز خراوەکان بێنێتەوە ناو کۆمەڵگا.

دووهەم: ئەزموون کردنی ئەو ئاڵوگۆریانە لەنێوان تاکەکانی هاوپەل و هاو تەمەن، بەجۆرە کە ببێتە ئەزموونیکی کۆمەڵایەتی هاوبەشی بەرەیی.

سێهەم: بەدی هاتنی عەقڵییەتێک و زەینییەتێکی هاوبەش کە جۆریک مەعریفەت، دەرک و فامی هاوبەش ساز بکات.

چوارەم: کارتێکردنی ئەو زەینییەت و مەعریفەتە لە سەر کردەوە و هەڵسووکەوتی بەرە.

بەو پێیەش دەرکەوتی ئەو ڕەوتە دەبێتە هۆی ئەوەکە ئاڵوگۆری لە بنەمای باوەری تاکەکاندا ساز ببێت، ئاڵوگۆری لە پێوەرەکانی ئەرزشی و مەرامەی تاکەکان دا ساز ببێت، ئاڵوگۆری لە خواست و ویستەکانی تاکەکاندا ساز ببێت، ئالوگۆری لە شیوەی ڕووبەروو بوونەوە لەگەڵ ڕووداوەکان لە هەناو و زەینی تاکەکاندا ساز ببێت.

ئاوردانەوەیەک لە مێژووی سەرهەڵدانی ئەپۆزیسیونی کوردی دەرخەری ئەو ڕاستیەیە کە کاکڵی هزری و پێکهاتەیی ئەو ئەپۆزیسیونە لەژێر

هەژمەنی چەپی ئەرتەدۆکس و نەزمی دووجەمسەریدا ساز بوە، هەر بەو پێیەش کردوە و خواست و ویستی ئەو ئۆپۆزیسیۆنەی کە لەخۆگری بەرەیەکی هزریە، سەرچاوە گرتووی ئەو سەردەمە میژووییەیە، دەکری ئەوە ڕەوتە وەک ڕەهەندی یەکەمی بزاڤی کۆمەڵگای کوردی چاوی لێبکرێت. بەڵام لە درێژەدا و گۆڕانی کەش و هەوای سیاسی، کۆمەڵایەتی و کلتووری هەم لە پیکهاتەی نەزمی جیهانیدا و هەم لەناوخۆ بەستێن و زەمینەی ڕەخساند بۆ سەرهەڵدانی بەرەیەکی تر کە هەم لە هزر و عەقڵییەتدا و هەم لە کردەوەدا جیاواز لە ڕەهەندی یەکەم دەرکەوتوون، دەکرێت ئەمەش وەک ڕەهەندی دووهەمی بزاڤی کوردی پیناسە بکرێت.

باوەری نووسەری ئەو دێڕانە ئەوەیە کە هیچ کام لەو بەرانە نکۆڵییان لێ ناکرێت و ناشتوانرێت کە نەبیندرێت، هەر جۆرە حەولێک بۆ نەدیتن و پشتگوێ خستنی ئەو دوو ڕەهەندە ئاکامی پێچەوانەی هەیە، کەوابێ لێک تێگەیشتن و لێک نزیک بوونەوە بۆ زیاتر کارتێکەر بوون و زۆرتر دەسکەوت وەدەست خستن زەروورەتێکی حاشا هەڵنەگرە، بە ئەو مەبەستەش پێویستە کۆمەڵگای کوردی پێداگری لەسەر گوتارێکی نەتەوەیی بکات کە داللی ناوەندی ئەو گوتارە دیموکراسی بێت و ڕەهەندی درەختی خەبات وەک مێتۆدیکی کۆن جێگای خۆی بداتە ڕەهەندی ڕایزۆماتیکی خەبات وەک مێتۆدیکی نوێی خەبات.